

Marek Antoni Nowicki

Europejski Trybunał Praw Człowieka - przegląd orzecznictwa (styczeń-marzec 2002 r.)

Palestra 46/9-10(537-538), 114-120

2002

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

PRAWA CZŁOWIEKA

Marek Antoni Nowicki

Europejski Trybunał Praw Człowieka – przegląd orzecznictwa

(styczeń–marzec 2002 r.)

Prawo do życia (art. 2)

Państwo ma obowiązek nie tylko powstrzymać się od umyślnego pozbawienia życia, ale także podejmować odpowiednie kroki dla ochrony życia osób pozostających pod jego jurysdykcją. Zasady te stosuje się również w sferze zdrowia publicznego.

Orzeczenie Calvelli i Ciglio v. Włochy,
17.1.2002 r., Wielka Izba,
skarga nr 32967/96, § 48–49.

Państwa mają obowiązek wydać regulacje zmuszające szpitale, publiczne lub prywatne, do przyjęcia właściwych środków ochrony życia pacjentów. Wymagany jest także skuteczny niezależny system sądowy pozwalający ustalić przyczynę śmierci pacjentów pozostających pod opieką służby zdrowia oraz osoby odpowiedzialne.

Orzeczenie Calvelli i Ciglio v. Włochy,
17.1.2002 r., Wielka Izba,
skarga nr 32967/96, § 48–49.

Nawet jeśli art. 2 nie gwarantuje prawa do wszczęcia postępowania przeciwko osobie trzeciej, wymagany w nim skuteczny system sądowy może – a w pewnych okolicznościach musi – umożliwić sięgnięcie po prawo karne. Jeśli jednak naruszenie prawa do życia lub integralności osobistej nie było umyślne, od państwa nie zawsze się wymaga sięgnięcia po środek prawnokarny.

Orzeczenie Calvelli i Ciglio v. Włochy,
17.1.2002 r., Wielka Izba,
skarga nr 32967/96, § 51.

Prawo do wolności i bezpieczeństwa osobistego (art. 5)

Nie jest zgodne z art. 5, aby w ramach zaplanowanej operacji wydalenia i z zamiarem jej ułatwienia lub uczynienia bardziej skuteczną, administracja mogła świadomie wprowadzić kogoś w błąd, aby móc łatwiej go aresztować.

Orzeczenie Conka v. Belgia,
5.2.2002 r. *Izba (Sekcja) III,*
skarga nr 51564/99, § 42.

Umieszczenie w domu opieki, aby zapewnić danej osobie konieczną opiekę medyczną oraz zadowalające warunki życiowe i higienę nie jest pozbawieniem wolności w rozumieniu art. 5 ust. 1 Konwencji, ale środkiem podjętym w jej interesie.

Orzeczenie H.M. v. Szwajcaria,
26.2.2002 r., *Izba (Sekcja) II,*
skarga 39187/98 § 48.

Art. 5 ust. 4

Zbyt długi okres między datą raportu lekarskiego i podjętą na jego podstawie decyzją dotyczącą przedłużenia pozbawienia wolności może być uznany za niezgodny z zasadą ochrony jednostki przed arbitralnością.

Orzeczenie Magalhaes Pereira v. Portugalia,
26.2.2002 r., *Izba (Sekcja) IV,*
skarga nr 44872/98, § 49.

Sam fakt powołania adwokata z urzędu nie zapewnia skutecznej pomocy prawnej.

Orzeczenie Magalhaes Pereira v. Portugalia,
26.2.2002 r., *Izba (Sekcja) IV,*
skarga nr 44872/98, § 60.

Art. 5. ust. 4 nie gwarantuje prawa do odwołania od decyzji o aresztowaniu lub o jego przedłużeniu, ale do tego, aby interwencja organu sądowego przynajmniej w jednej instancji spełniała warunki tego przepisu.

Orzeczenie Butkevicius v. Litwa,

26.3.2002 r., *Izba (Sekcja) III,*
skarga nr 48297/99, § 43.

Prawo do rzetelnego procesu sądowego (art. 6 ust. 1)

Sprawy dotyczące stanu cywilnego i zdolności prawnej wymagają szczególnej pilności. Dotyczy to również ustalenia ojcostwa, więc wyeliminowania niepewności co do tożsamości naturalnego ojca.

Orzeczenie Mikulic v. Chorwacja,
7.2.2002 r., *Izba (Sekcja) I,*
skarga nr 53176/99, § 44.

Art. 6 nie wymaga wyraźnie uwzględnienia interesu świadków, w razie złożenia zeznań z podaniem tożsamości świadka może jednak dojść do zagrożenia życia lub zdrowia oraz innych interesów, chronionych w zasadzie w innych niż art. 6 materialnych postanowieniach Konwencji. Państwa mają więc obowiązek zorganizowania postępowania karnego w sposób nie zagrażający w nieuzasadniony sposób tym interesom.

Orzeczenie Visser v. Holandia,
14.2.2002 r., *Izba (Sekcja) III,*
skarga nr 26668/95, § 43.

Zasady rzetelnego procesu wymagają zachowania równowagi między interesem obrony i interesami świadków lub pokrzywdzonych mających złożyć zeznanie.

Orzeczenie Visser v. Holandia,
14.2.2002 r., *Izba (Sekcja) III,*
skarga nr 26668/95, § 46.

Art. 6 ust. 3 lit. d wymaga umożliwienia krzyżowego przesłuchania świad-

ków podczas rozprawy, tylko gdy zeznania te mogły odegrać główną lub decydującą rolę przy wydaniu wyroku skazującego.

Orzeczenie Visser v. Holandia, 14.2.2002 r., Izba (Sekcja) III, skarga nr 26668/95, § 45.

Skazania nie można opierać wyłącznie, lub w rozstrzygającym stopniu, na zeznaniach anonimowych świadków.

Orzeczenie Visser v. Holandia, 14.2.2002 r., Izba (Sekcja) III, skarga nr 26668/95, § 43.

Skarżący zarzucił komisji regionalnej, iż niewłaściwie oceniła jego umiejętności. Komisja krajowa zbadała całą sprawę od początku. Badanie kandydatów przez obie te komisje różniło się od egzaminów kwalifikacyjnych do różnych zawodów, była to procedura dotycząca oceny wiedzy i doświadczenia kandydata. Przypominała ona egzamin szkolny lub uniwersytecki, nie miała więc nic wspólnego z normalnymi zadaniami sędziego. Gwarancje art. 6 nie odnoszą się to takich postępowań. Nie było więc sporu w rozumieniu art. 6, a więc nie miał on zastosowania.

Decyzja San Juan v. Francja, 28.2.2002 r., Izba (Sekcja) I, skarga nr 43956/98 – dot. odmowy dostępu do zawodu księgowego po egzaminie przed komisją.

Uzasadnienie odmowy pomocy prawnej było wyraźnie przewidziane w obowiązującym prawie i uzasadnione uprawnioną troską o to, aby środki publiczne były przeznaczone na pomoc wyłącznie tym, których odwołania mają

rozsądną szansę powodzenia. W sprawie Aerts przeciwko Belgii dotyczącej odmowy uwzględnienia wniosku o pomoc prawną z powodu tego, iż zarzuty odwoławcze nie wydawały się usprawiedliwione, Trybunał orzekł, iż naruszono art. 6 ust. 1 Konwencji. W każdym wypadku jednak należy brać pod uwagę jakość systemu pomocy prawnej w danym państwie. System francuski oferuje, ze względu na skład biura pomocy prawnej jak i możliwość odwołania się do pierwszego prezesa Sądu Kasacyjnego, istotne gwarancje ochrony przez arbitralnością. Poza tym skarżące zapewniono możliwość wysłuchania w pierwszej instancji i w instancji apelacyjnej. Tak więc odmowa pomocy prawnej w związku ze skargą kasacyjną nie naruszyła istoty prawa dostępu do sądu. Trybunał uznał, stosunkiem głosów pięć do dwóch, iż nie było naruszenia art. 6 ust. 1 Konwencji.

Orzeczenie Del Sol v. Francja, Izba (Sekcja) III, skarga nr 46800/99, § 20–27.

Zasada rzetelności zawarta w art. 6 ust. 1 Konwencji wymaga, aby decyzje sądowe wskazywały w wystarczający sposób motywy będące ich podstawą. Nie można jednak interpretować tego obowiązku jako wymagania szczegółowej odpowiedzi na każdy argument. W tej sprawie Rada Stanu przytoczyła zarzuty skarżącej i stwierdziła, iż nie mogły być podstawą kasacji. W ten sposób jasno wyraziła pogląd, iż zarzuty nie miały charakteru wyłącznie prawnego, bo tylko takie mogły być podstawą kasacji. Decyzja najwyższej instancji sądownictwa administracyjnego w związku ze

skargą kasacyjną była więc wystarczająco uzasadniona z punktu widzenia wymagań art. 6 ust. 1.

Decyzja Bufferne v. Francja,
26.2.2002 r., Izba (Sekcja) II,
skarga nr 54367/00;
Essaadi v. Francja,
26.2.2002 r., Izba (Sekcja) III,
skarga nr 49384/99.

Prawo dostępu do sądu chroni również wykonanie ostatecznych, obowiązujących wyroków sądowych, które w państwach szanujących prawo nie mogą pozostać wyłącznie na papierze ze szkodą dla strony.

Orzeczenie Kutić v. Chorwacja,
1.3.2002 r., Izba (Sekcja) I,
skarga nr 48778/99, § 24.

Prawo dostępu do sądu obejmuje nie tylko prawo do wszczęcia postępowania, ale również do rozstrzygnięcia sporu przez sąd. Byłoby ono iluzoryczne, gdyby system prawny państwa zezwalał wnieść pozew cywilny do sądu nie zapewniając równocześnie rozstrzygnięcia sprawy w ostatecznym wyroku. Trudno sobie wyobrazić, aby art. 6 ust. 1, szczegółowo opisując gwarancje proceduralne – rzetelnego, publicznego i szybkiego postępowania – nie zapewniał równocześnie stronom ostatecznego rozstrzygnięcia sporu.

Orzeczenie Kutić v. Chorwacja,
1.3.2002 r., Izba (Sekcja) I,
skarga nr 48778/99, § 25.

Władze włoskie podjęły poważne kroki dla uzyskania zeznań świadka oskarżenia Jurgena. Nie miały obowiązku poszukiwania osoby zamieszku-

jącej na terytorium obcego państwa. Sądy włoskie skorzystały ze środków przewidzianych w prawie krajowym, aby zapewnić obecność świadka na rozprawie. Musiały wierzyć informacjom z oficjalnych źródeł zagranicznych, z których wynikało, iż nie można go odnaleźć. Nie można więc było przypisać władzom włoskim braku staranności powodującego odpowiedzialność przed organami Konwencji. Poza tym oświadczenia świadka nie były jedynym dowodem, na podstawie którego sędziowie oparli wyrok skazujący. Nieemożliwość przesłuchania Jurgena podczas rozprawy nie była więc zamachem na prawo do obrony. Skarga była oczywiście bezzasadna (art. 6 ust. 1 w połączeniu z ust. 3 lit. d Konwencji).

Decyzja Calabro v. Włochy,
21.3.2002 r., Izba (Sekcja) I,
skarga nr 59895/00 – dot. sprawy o
przemyt narkotyków.

W odróżnieniu od orzeczenia Teixeira de Castro przeciwko Portugalii tajny agent ograniczył się do wyrażenia gotowości do przemytu i sprzedaży narkotyków. Skarżący skontaktował się z nim spontanicznie, przekazał pieniądze i zorganizował spotkanie w celu odebrania narkotyków. Potwierdził w ten sposób, iż należy do sieci międzynarodowego przemytu narkotyków. Skazanie skarżącego nie było oparte w rozstrzygającym stopniu na zeznaniach tajnego agenta, poza tym mógł on przesłuchać innych agentów policji uczestniczących w śledztwie oraz wyjaśnić sposób i charakter operacji policyjnej prowadzącej do aresztowania. Nie można więc uznać, iż akcja agenta

sprowokowała popełnienie przestępstwa, do którego nie doszłoby bez tej interwencji.

Decyzja Calabro v. Włochy,
21.3.2002 r., Izba (Sekcja) I,
skarga nr 59895/00.

Równość broni i inne warunki rzetelności przemawiają na rzecz swobodnej i nawet ostrej wymiany argumentów między stronami. Swoboda obrońcy nie może jednak być nieograniczona.

Orzeczenie Nikula v. Finlandia,
21.3.2002 r., Izba (Sekcja) IV,
skarga nr 31611/96, § 49.

Domniemanie niewinności (art. 6 ust. 2)

Zwłaszcza w początkowym stadium postępowania, zanim podejrzanemu postawi się formalny zarzut, nie należy formułować publicznych oskarżeń, które można interpretować jako potwierdzenie winy w oczach niektórych ważnych osób publicznych.

Orzeczenie Butkevicius v. Litwa,
26.3.2002 r., Izba (Sekcja) III,
skarga nr 48297/99, § 51.

Zasadę domniemanie niewinności może naruszyć nie tylko sędzia lub sąd, ale również inne władze publiczne. Duże znaczenie ma dobór słów przez urzędników w wypowiedziach przed procesem i orzeczeniem o winie. Ustalenie, czy naruszają domniemanie niewinności, uzależnione jest od okoliczności oświadczenia.

Orzeczenie Butkevicius v. Litwa,
26.3.2002 r., Izba (Sekcja) III,
skarga nr 48297/99, § 49.

Prawo do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego (art. 8)

Każda osoba jest uprawniona do ustalenia szczegółów swej tożsamości jako odrębnej istoty ludzkiej. Uprawnienie jednostki do takich informacji jest ważne, bo wpływają one na formowanie się osobowości.

Orzeczenie Mikulic v. Chorwacja,
7.2.2002 r., Izba (Sekcja) I,
skarga nr 53176/99, § 54.

W systemie, w którym nie ma środków zmuszających rzekomego ojca do poddania się badaniu DNA, interesy jednostki domagającej się ustalenia ojcostwa należy zabezpieczyć w inny sposób. Brak środków pozwalających zmusić rzekomego ojca do podporządkowania się nakazowi sądu jest zgodny z zasadą proporcjonalności tylko w razie istnienia alternatywnych narzędzi pozwalających niezależnemu organowi szybko ustalić ojcostwo.

Orzeczenie Mikulic v. Chorwacja,
7.2.2002 r., Izba (Sekcja) I,
skarga nr 53176/99, § 64.

Adopcja oznacza danie rodziny dziecku, a nie dziecka rodzinie. Państwo powinno więc zapewnić, aby osoby wybrane jako rodzice adopcyjni mogły zaoferować dziecku jak najlepsze warunki opieki. Szczegółowe znaczenie powinien mieć najlepszy interes dziecka.

Orzeczenie Fretté v. Francja,
26.2.2002 r., Izba (Sekcja) III,
skarga nr 36515/97, § 42.

Specjaliści od spraw dzieci, psychiatry i psychologowie mają różne poglądy na ewentualne skutki opieki rodziców homoseksualnych. Do tego należy do-

dać głębokie różnice opinii publicznej w poszczególnych krajach. Problemem jest również niewystarczająca liczba dzieci do adopcji. W tych warunkach władze krajowe mogły uznać, iż ograniczenie prawa do adopcji leżało w interesie dzieci, niezależnie od uprawnionych aspiracji skarżących i jego stylu życia.

Orzeczenie Fretté v. Francja, 26.2.2002 r., Izba (Sekcja) III, skarga nr 36515/97, § 42.

Wolność wypowiedzi (art. 10)

Komentarz lub opinię można uznać za niedopuszczalne, jeśli nie mają podstaw w faktach.

Orzeczenie Unabhängige Initiative Informationsvielfalt v. Austria, 26.2.2002 r., Izba (Sekcja) III, skarga nr 28525/95, § 40.

Sądowy system rejestracji tytułów prasowych jest wartościowym zabezpieczeniem wolności prasy. Decyzje sądów w tej dziedzinie muszą jednak być zgodne z zasadami art. 10 Konwencji.

Orzeczenie Gawęda v. Polska, 14.3.2002 r., Izba (Sekcja) I, skarga nr 26229/95, § 47.

Ze względu na kluczową rolę adwokatów w wymiarze sprawiedliwości, można oczekiwać, iż będą przyczyniać się do jego właściwego funkcjonowania i w rezultacie do zachowania publicznego zaufania do niego.

Orzeczenie Nikula v. Finlandia, 21.3.2002 r., Izba (Sekcja) IV, skarga nr 31611/96, § 45.

Adwokaci są z pewnością uprawnieni – podobnie jak inni – do publicz-

nego komentowania wymiaru sprawiedliwości, krytyka ta nie może jednak przekroczyć pewnych granic. Przy ocenie proporcjonalności ingerencji należy uwzględnić potrzebę zachowania równowagi różnych interesów: prawa społeczeństwa do informacji o kwestiach związanych z wyrokami sądów, prawidłowego wymiaru sprawiedliwości, godności prawników.

Orzeczenie Nikula v. Finlandia, 21.3.2002 r., Izba (Sekcja) IV, skarga nr 31611/96, § 46.

W pierwszej kolejności do adwokata powinna należeć ocena – pod kontrolą sądu – znaczenia i użyteczności argumentów obrony, bez obawy o potencjalnie szkodliwe skutki nawet stosunkowo łagodnej sankcji karnej lub odszkodowania.

Orzeczenie Nikula v. Finlandia, 21.3.2002 r., Izba (Sekcja) IV, skarga nr 31611/96, § 54.

Wolność zgromadzania się i stowarzyszenia się (art. 11)

Art. 11 obejmuje wolność związkową jako szczególny aspekt swobody stowarzyszenia się. Nie zapewnia żadnego szczególnego traktowania przez państwo członków związku zawodowego. Nie obejmuje wyraźnie prawa do strajku lub obowiązku pracodawców do negocjowania układów zbiorowych. Art. 11 można najwyżej uznać za zabezpieczenie swobody związków zawodowych ochrony pracowniczych interesów ich członków. Możliwość strajku jest jednym z najważniejszych środków, przy pomocy których związki mogą spełniać swoją funkcję, istnieją również

inne. Poza tym państwa mają swobodę wyboru sposobów ochrony wolności związków zawodowych.

Decyzja Unison v. Wielka Brytania,
10.1.2002 r. Izba (Sekcja) III,
skarga nr 53574/99

Zakaz zbiorowego wydalania cudzoziemców (art. 4 Protokołu nr 4)

Za zbiorowe wydalenie w rozumieniu tego przepisu należy uważać każdy środek zmuszający cudzoziemców jako grupę do opuszczenia kraju z wyjątkiem sytuacji, gdy dochodzi do tego po rozsądnym i obiektywnym zbadaniu konkretnych okoliczności każdej osoby z tej grupy. Nie oznacza to jednak, iż w razie spełnienia tego warunku okoliczności wykonania decyzji o wydaleniu nie odgrywają już żadnej roli przy ocenie, czy art. 4 Protokołu nr 4 był przestrzegany.

Orzeczenie Conka v. Belgia,
5.2.2002 r., Izba (Sekcja) III,
skarga nr 51564/99, § 59.

Prawo do skutecznego środka odwoławczego (art. 13)

Wymagania art. 13, podobnie jak innych postanowień Konwencji, muszą

dawać rzeczywiste gwarancje, nie mogą zależeć wyłącznie od dobrej woli. Nie mogą ich również zastąpić żadne rozwiązania czysto praktyczne. Wynika to z zasady rządów prawa – jednej z fundamentalnych zasad demokratycznego społeczeństwa wpisanej w całość postanowień Konwencji.

Orzeczenie Conka v. Belgia,
5.2.2002 r., Izba (Sekcja) III,
skarga nr 51564/99, § 83.

Wymogi dopuszczalności (art. 35)

Przy braku skutecznych środków prawnych okres 6 miesięcy biegnie w zasadzie od daty nastąpienia zarzuconego aktu. Specjalne względy wchodzi jednak w grę wyjątkowo, gdy skarżący, korzystający ze środka prawnego, dopiero po pewnym czasie dowiedział się lub powinien się dowiedzieć, iż stał się nieskuteczny. Okres 6 miesięcy liczy się wtedy właśnie od tego momentu.

Decyzja Hazar i inni v. Turcja,
10.1.2002 r., Izba (Sekcja) I,
skargi nr 62566/00–62577/00
i 62579–62581/00;
Bayram i Yildirim v. Turcja,
29.1.2002 r., Izba (Sekcja) IV,
skarga nr 38587/97.